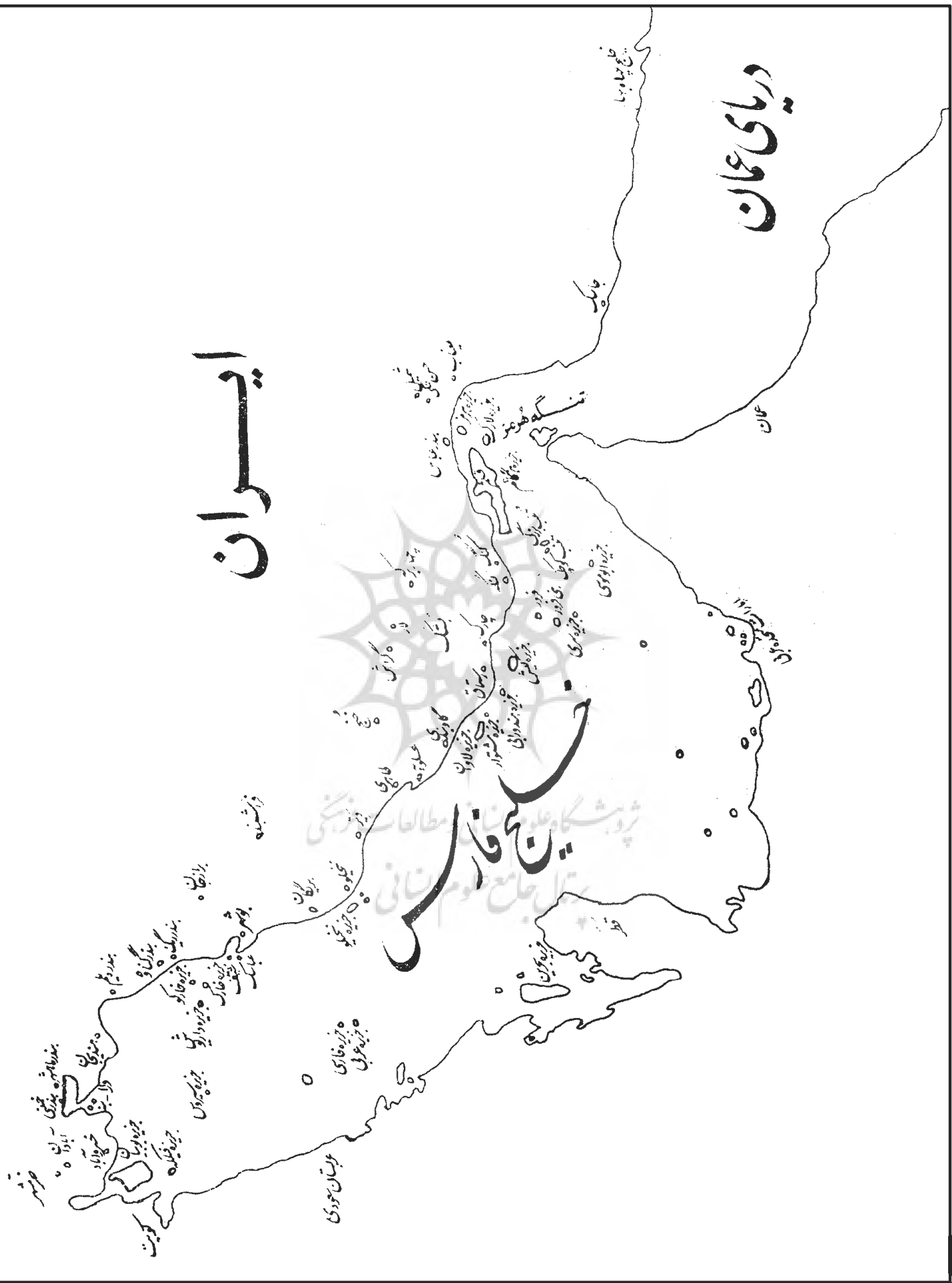

ایران

دریای عمان

معرفی جزایر ایرانی خلیج فارس

سارا بابایی

کارشناس ارشد معماری، کارشناس پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

مقدمه

بیشتر ساکنان این جزایر در جنوب، عرب زبان هستند و در بخش‌های شمالی، عرب زبانان و گروهی از مردم کشورهای هند و پاکستان در آنها سکونت اختیار کرده‌اند.

جزایر ایرانی خلیج فارس از لحاظ حکومتی در سه استان هرمزگان، بوشهر و خوزستان قرار دارند.

در ذکر نام‌های جزایر این سه استان، اختلاف قول‌هایی در منابع مختلف مشاهده می‌شود که ناشی از کمبود مطالعات در این زمینه است. همچنین در بعضی موارد، اطلاعات درستی در زمینه اندازه و موقعیت و ویژگی‌های این جزایر وجود ندارد. در این نوشتار، فهرستی از جزایر، پس از مقایسه منابع موجود و نتیجه‌گیری نهایی از منطقی‌ترین حالت تهیه گردیده و در ادامه، ویژگی‌های کلی هر جزیره بیان شده است.

الف- جزایر استان خوزستان

چهار جزیره بونه (بَنه)، دارا، قبر ناخدا و مینو (حاج صلیبوخ، شیخ سلیبوخ) از نظر تقسیمات سیاسی در استان خوزستان قرار دارند.

البته در رودهای خوزستان جزیره‌های کوچک دیگری نیز وجود دارند که عرب‌ها به آن‌ها شلهه می‌گویند و گاهی زیر آب می‌روند. در رود کارون جزیره‌های کوچکی وجود دارد که به گویش محلی تاش نامیده می‌شوند. مانند تاش‌های عقیلی در شمال شوشتر. چون این جزایر هنگام جریان یافتن سیل‌های تند زیر آب می‌روند، دارای ارزش سکونت و زراعت نیستند و

خلیج فارس دریایی است از آب‌های گرم که در جنوب ایران، بین ایران و شبه جزیره عربستان واقع شده است و با دریای مکران (دریای عمان) به وسیله تنگه هرمز مربوط می‌شود. کرانه‌های جنوبی ایران، از دهانه اروندرود تا تنگه هرمز، مجاور آن است و سه استان بوشهر، هرمزگان و خوزستان سواحل خلیج فارس را در بر گرفته‌اند.

از نظر طبیعی، خلیج فارس دریایی هلالی شکل است که از طرف شرق با دریای عمان و اقیانوس هند ارتباط دارد. خلیج فارس دارای حدود ۱۰۰۰ کیلومتر طول و بین ۲۰۰ تا ۳۰۰ کیلومتر عرض است. خلیج فارس در عرض جغرافیایی ۲۴ درجه و ۳۰ دقیقه تا ۳۰ درجه و طول جغرافیایی ۴۸ درجه تا ۵۶ درجه و ۳۰ دقیقه واقع شده است.

آب و هوای این ناحیه، خشک و نیمه استوایی بوده و دمای آن در هنگام زمستان معتدل و در تابستان بسیار گرم و شرجی است. میانگین درجه شوری آب نیز در آن بین ۳۷ تا ۴۰ در هزار است.

جزایر خلیج فارس

در هر دو بخش جنوبی و شمالی خلیج فارس، جزایر متعددی وجود دارند که برخی از آنها سکونت‌پذیر نیستند و به صورت صخره‌های بلند، از آب بیرون آمده‌اند. برخی هم به علت نداشتن آب، خالی از سکنه مانده‌اند.

تنها از چوب درختان روییده شده در آنها استفاده می‌شود. (ایرج افشار. جغرافیای تاریخی دریای پارس)

۱. جزیره بونه (بنه)

جزیره بونه یا بنه در خلیج فارس در برابر خور موسی و در غرب رأس تنوب یا تانوب، واقع شده است. این جزیره خالی از سکنه است ولی آب شیرین دارد. این جزیره به همراه دو جزیره دارا و قبرناخدا در سه رأس یک مثلث قرار دارند. دارا نزدیک‌ترین جزیره به این جزیره است که در فاصله ۴/۵ کیلومتری آن قرار دارد.

مساحت این جزیره ۱/۷ کیلومتر مربع است. بزرگ‌ترین قطر جزیره بونه ۶/۲۵ کیلومتر است و بلندترین نقطه آن ۱ متر ارتفاع دارد. (ایرج افشار. جغرافیای تاریخی دریای پارس)

۲. جزیره دارا

جزیره دارا یا دیره، خالی از سکنه است و آب شیرین ندارد. بلندترین نقطه این جزیره ۱ متر ارتفاع دارد. مساحت این جزیره حدود ۱ کیلومتر مربع است و بزرگ‌ترین قطر آن حدود ۱/۸ کیلومتر درازا دارد. (ایرج افشار. جغرافیای تاریخی دریای پارس)

۳. جزیره قبرناخدا

این جزیره بدون سکنه است. مساحت این جزیره حدود ۴/۲ کیلومتر مربع است. (ایرج افشار. جغرافیای تاریخی دریای پارس)

۴. جزیره مینو (حاج صلبوخ، شیخ صلبوخ)

جزیره مینو در برابر کوی بریم آبادان قرار گرفته است. این جزیره از شمال به بندر خرمشهر، از شرق به آبادان و از جنوب و غرب به کشور عراق محدود است. مساحت این جزیره ۱۷/۸ کیلومتر مربع است. طول این جزیره حدود ۳ کیلومتر است. جزیره مینو را ارونردود و ۲ شاخه از آن فرا گرفته است به طوری که جزیره مثلثی شکلی را به وجود آورده‌اند. بلندی این جزیره از سطح دریا ۲ متر است. (ایرج افشار. جغرافیای تاریخی دریای پارس)

ب- جزایر استان بوشهر

۹ جزیره در استان بوشهر وجود دارند که عبارتند از: جزیره ام‌الکرم (گرم)، گرم، جبرین (تهمادو)، خارک (خارگ)، خارچ، خاری)، خارکو (خارگو، خویرج، خویری)، خان، شیف (سیف، شیخ سعد، عباسک)، عباسک، فارسی، مطاف (متاف)، نخیلو (شیخ کرامه) و شیخ کرامه در استان بوشهر قرار دارند.

علاوه بر این جزایر، جزیره‌های کوچک دیگری نظیر: شیخ زنگی، شیخ مبارک، مرغی و بیدو نیز هستند که به سبب کوچک بودن، غیرمسکون بودن و یا فصلی بودن، به عنوان جزیره قابل عنوان نیستند.

۱. جزیره ام‌الکرم (ام‌الگرم)

نام رسمی این جزیره، ام‌الکرم است. اما در محاوره و نزد بومیان محلی نام «گرم» مصطلح و رایج است.

جزیره ام‌الکرم در جنوب شرقی بندر بوشهر واقع شده است. در جنوب جزیره ام‌الکرم، دماغه مطاف (رأس المطاف) واقع شده که به هنگام جزر آب، بخشی از آن به صورت خشکی نمایان می‌شود و برای عبور شناورها خطرناک است. مساحت جزیره ام‌الکرم ۰/۴ کیلومتر مربع است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۰/۳۸ کیلومتر مربع ذکر شده است) و بلندی این جزیره از سطح دریا ۱ متر است.

جزیره ام‌الکرم جزو دهستان و بخش بردخون از توابع شهرستان بندر دیر استان بوشهر است.

جزیره گرم

آقای ایرج افشار سیستانی در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس، جزیره گرم را جزیره‌ای مستقل و مساحت آن را نیز ۳ کیلومتر مربع ذکر کرده‌اند. گرچه مختصات جغرافیایی که برای آن ذکر کرده‌اند همان مختصات جغرافیایی جزیره ام‌الکرم است.

که همگی جزء به جزء حروف این کلمه را نیز ذکر کرده‌اند.

اما در دو سه قرن بعد، فارسنامه ناصری و نیز در آثار العجم، این نام ضبط دیگری پیدا کرده به این صورت که حرف «ر» ساکن شده است و به جای کاف نیز «گاف» فارسی آمده است و به نام «خارگ» نوشته شده است.

برای یافتن علت این نامگذاری و یا جست‌وجوی احتمالی ریشه این اسم، بد نیست بدانیم که در اصطلاح بندرنشینان فارسی و نیز اهالی جزیره خارک، خرما از زمانی که بر سر نخل قابل خوردن شد «خارک» است (خرک در تهران قدیم نام خرمايي است نرسیده و سفت و اندکی گس که به بچه‌هایی که در حال درآوردن دندان هستند می‌دادند)

علاوه بر این، در اصطلاح کتب لغت فارسی «خاره» و «خارک» به یک معنی در مقابل «صخره» عربی نیز آمده است زیرا که جزیره خارک، پوشیده از سنگ‌هایی است که به زعم قدما می‌توانسته خاره باشد.

در اسامی دیگر شهرها و آبادی‌های کشور ایران، به کرات به چنین اسمی برمی‌خوریم. به عنوان نمونه، خارک نام ده کوچکی از توابع میرجاوه و خارکان از دهستان سیاخ، بخش مرکزی شیراز است.

جزیره خارک و خارکو همانند دو جزیره دوقلو در کنار هم قرار دارند. این دو جزیره در نیمه شمالی پهنه آب‌های خلیج فارس واقع شده‌اند. جزیره خارک از شمال شرق به جزیره خارکو و بندر گناوه و از جنوب شرق به بندر بوشهر محدود می‌شود.

شکل هندسی جزیره خارک تقریباً به شکل مثلث است که قاعده آن به سوی شمال خلیج فارس و رأس آن به طرف جنوب کشیده شده است. بزرگ‌ترین طول آن ۸ کیلومتر و عرض آن ۴ کیلومتر است. مساحت جزیره خارک ۲۱ کیلومتر مربع است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۳۱ کیلومتر مربع ذکر شده

در کتاب جغرافیای جزایر ایرانی خلیج فارس، چاپ سازمان جغرافیایی ارتش، گرم نام دیگر جزیره ام‌الکرم ذکر شده است.

لذا با توجه به این شواهد، به نظر می‌رسد این دو جزیره یکی باشند.

۲. جزیره جبرین (تهمادو)

نام رسمی این جزیره «جبرین» است اما در بین اهالی بومی، نام جبرین نامی ناآشنا است و در محاوره نام «تهمادو» مصطلح و رایج است. علت این نامگذاری محلی، وجود گیاه تهمادو در جزیره است.

جزیره جبرین در نزدیکی جزیره ام‌الکرم و در جنوب شرقی بوشهر واقع شده است. مساحت جزیره جبرین ۷ کیلومتر مربع است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار مساحت این جزیره ۷/۲ کیلومتر مربع ذکر شده است).

جزیره جبرین جزو دهستان و بخش بردخون از توابع شهرستان بندر دیر استان بوشهر است.

۳. جزیره خارک (خارگ، خارج، خاری)

جغرافیا نویسان اسلامی که آثارشان از قرن سوم هجری در دسترس است، همگی نام جزیره را «خارک» دانسته‌اند و تا قرن دهم هجری یا به پیروی از یکدیگر و یا به تحقیقات محلی به این طریق نوشته‌اند. به عنوان مثال:

- ابواسحاق فارسی در کتاب اشکال الاقالیم،

- ابن حوقل نویسنده قرن چهارم هجری به تبعیت از ابن خردادبه جغرافیای نویسنده قرن سوم در جلد دوم معجم البلدان،

- ابوریحان بیرونی در قرن پنجم هجری به نقل از ابواسحاق فارسی،

- ابن بلخی نویسنده فارسنامه و یاقوت حموی در معجم البلدان،

است). ارتفاع این جزیره از سطح دریا ۳ متر است.

در تقسیمات کشوری، جزیره خارک یکی از بخش‌های شهرستان بوشهر است.

۴. جزیره خارکو (خارگو، خویرج، خویری)

جزیره خارکو، تا نیمه اول قرن اخیر «خارگو» نامیده می‌شد و سپس به خارکو تغییر نام یافت. خارکو دارای وجه تسمیه مشترک با جزیره خارک است که در فاصله نزدیکی، در حدود ۴ کیلومتری جنوب غربی آن قرار دارد. وجود جزیره‌ای کوچک‌تر از خارک که در فاصله کمی از شمال شرقی قرار دارد، باعث گردیده تا نام این جزیره به تبعیت از جزیره خارک و از طرفی کوچک بودن نیز موجب شده تا «و» به آخر نامش افزوده و خارکو خوانده شود؛ زیرا در اصطلاح زبان محلی، «و» به هر اسمی که اضافه گردد نشان از کوتاه یا کوچک بودن آن است.

جزیره خارکو از جنوب به جزیره خارک، از شمال شرق به بندر گناوه و از جنوب شرق به بندر بوشهر محدود می‌شود.

مساحت جزیره خارکو ۳/۵ کیلومتر مربع است. بزرگ‌ترین قطر این جزیره ۵/۳ کیلومتر است. عرض آن در بخش‌های میانی ۵۰۰ متر و در بیشترین مقدار به ۸۰۰ متر می‌رسد. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۲/۷ کیلومتر مربع ذکر شده است). ارتفاع این جزیره از سطح دریا ۵ متر است.

جزیره خارکو تابع بخش خارک از شهرستان بوشهر است.

۵. جزیره خان

این جزیره غیرمسکون است ولی پناهگاه و لنگرانداز خوبی است. جزیره خان، در حقیقت بندر روستای بردخون است. این جزیره در غرب بردخون کهنه واقع شده است. فاصله این جزیره از ساحل ۴ کیلومتر و تا بردخون کهنه حدود ۸ کیلومتر است. مساحت این جزیره حدود ۴ کیلومتر مربع است.

۶. جزیره شیف (سیف، شیخ سعد، عباسک)

بعضی بر این باورند که شیف در اصل سیف بوده و شاید این نام، یادگاری از دوران حکومت سیف آل مظفر در این نواحی باشد. از آنجا که قبری به نام شیخ سعد نیز در این جزیره قرار دارد، در گذشته شیخ سعد هم نامیده می‌شد. به تعبیری، شیخ سعد روزگاری حاکم جزیره بوده است. در سال ۱۳۲۷ ه.ق. به فرمان احمد خان انگالی، حاکم وقت، نام جزیره به شیف تغییر یافت.

جزیره شیف همجوار با سواحل خلیج فارس و در شمال غربی بندر بوشهر قرار دارد. در جنوب غربی جزیره شیف، شن‌ها و ماسه‌ها سطحی بالاتر از آب دارند و به همین جهت، کمتر به زیر آب می‌روند. این بخش را جزیره عباسک می‌نامند.

جزیره شیف از جنوب شرق به بندر بوشهر و از شرق و شمال به ساحل سرزمین اصلی محدود است. فاصله جزیره شیف تا ساحل سرزمین اصلی در شمال حدود ۱ کیلومتر و تا ساحل سرزمین اصلی در شرق، کمتر از ۳ کیلومتر است. محل بین دماغه شمالی بندر بوشهر تا ساحل جنوبی جزیره، به صورت خلیج و خور کوچکی وجود دارد.

جزیره شیف سطحی است فاقد هرگونه پستی و بلندی. در مرکز جزیره، سطح مرتفع ماسه‌ای با ارتفاع حداکثر ۲ متر وجود دارد. سواحل شمال و شمال شرقی نیز مرتفع‌تر از سایر نقاط بوده و ارتفاع در شمال شرق جزیره به ۴ متر می‌رسد.

مساحت جزیره شیف به علاوه جزیره عباسک که به صورت زمینی پست متصل به جزیره شیف و در معرض جزر و مد آب قرار دارد ۱۴ کیلومتر مربع است و از طرفی مساحت کل مناطق مسکونی، واقع در ساحل شمالی آن، کمتر از یک کیلومتر مربع است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت جزیره عباسک به به تنهایی ۱۴/۷ کیلومتر مربع ذکر شده است).

جزیره شیف یکی از روستاهای تابع دهستان حومه از بخش مرکزی شهرستان بوشهر است.

۹. جزیره نخیلو (شیخ کرامه)

طبق اظهارات مطلعین محلی و صیادان سواحل بندر دیر، که از گذشته دور به جزیره نخیلو آمد و شد داشته‌اند، یک درخت نخل خرما به صورت طبیعی در جزیره وجود داشت که باعث گردید تا نام جزیره معروف و مشهور به نخیلو گردد. وسعت اندک و کوچک بودن جزیره، با پسوند «لو» به دنبال اسم نخل آورده شد و لذا «نخل» و «لو» معرف جزیره نخیلو شد. در حال حاضر مدت‌ها است که درخت نخل مذکور از بین رفته است.

طبق اظهارات افراد مطلع محلی، در قدیم مردی وارسته و مقدس برای مصون ماندن از آزار حاکمان ظالم آن زمان، در جزیره اسکان داشت که معروف به شیخ کرامه یا شیخ کرامت بود. هم‌اکنون قبری نیز در جنوب جزیره وجود دارد که منصوب به شیخ کرامت است و با سنگ‌چین بر روی آن از بقیه قبور دیگر متعلق به صیادان یا مسافران کشتی‌های عبوری (که به ناچار در جزیره مدفون شده‌اند)، متمایز شده است.

جزیره نخیلو هم‌جوار با سواحل شمال شرقی خلیج فارس و سواحل بندر دیر در جنوب شرقی بوشهر واقع شده است.

در جنوب جزیره نخیلو، دماغه مطاف (رأس المطاف) واقع شده که به هنگام جزر آب، بخشی از آن به صورت خشکی نمایان شده و برای عبور شناورها خطرناک است.

جزیره نخیلو در نزدیکی جزایر جبرین و ام‌الکرم واقع شده است. بلندی این جزیره از سطح دریا ۱ متر است. مساحت جزیره نخیلو ۰/۳۲ کیلومتر مربع است. شکل جزیره در مجموع بیضوی نزدیک به مثلث است و هر یک از اضلاع آن مستقیم است. بزرگ‌ترین قطر جزیره ۱ کیلومتر است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۰/۶ کیلومتر مربع ذکر شده است.)

جزیره نخیلو جزو دهستان و بخش بُردخون از توابع شهرستان بندر دیر استان بوشهر است.

جزیره عباسک

جزیره عباسک در جنوب جزیره شیف واقع شده است. این جزیره در حال حاضر خالی از سکنه است. جزیره عباسک از شمال به جزیره شیف و از جنوب به بوشهر محدود است.

میانگین بلندی این جزیره از سطح دریا ۱ متر و بلندترین قطر آن ۷/۶ کیلومتر است. در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت جزیره عباسک به تنهایی ۱۴/۷ کیلومتر مربع ذکر شده است که به نظر صحیح نیست و احتمالاً مجموع مساحت شیف و عباسک است که از سوی سازمان جغرافیایی ارتش، ۱۴ کیلومتر مربع ذکر شده بود.

۷. جزیره فارسی

جزیره فارسی دورترین جزیره ایرانی به خاک اصلی است. احتمالاً بر اثر قرار گرفتن دو جزیره کوچک در سرحدات مرز دریایی بین ایران و عربستان، در نام‌گذاری، آن یک را که متعلق به ایران بوده فارسی (الفارسی) و دیگری را که متعلق به عربستان بوده العربی نامیده‌اند.

جزیره فارسی در آب‌های مرکزی خلیج فارس و در جنوب غربی بندر بوشهر واقع شده است.

جزیره فارسی از جنوب به جزیره عربی (جزیره العربی) متعلق به کشور عربستان سعودی، از غرب به سواحل کشور عربستان و از شمال شرق به بندر بوشهر محدود می‌شود. بزرگ‌ترین قطر این جزیره ۰/۷۵ کیلومتر و مساحت جزیره ۰/۲۵ کیلومتر مربع است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار نیز مساحت این جزیره ۰/۲۵ کیلومتر مربع ذکر شده است.)

جزیره فارسی تابع بخش مرکزی شهرستان بندر بوشهر از استان بوشهر است.

۸. جزیره مناف (متاف)

جزیره متاف در برابر کرانه‌های بُردخون، واقع شده است. این جزیره خالی از سکنه و محل صید ماهی و میگو است.

ج- جزیره شیخ کرامه

آقای ایرج افشار در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس، جزیره شیخ کرامه را جزیره‌ای جدا از جزیره نخیلو ذکر کرده‌اند. بنا به نوشته ایشان، «جزیره شیخ کرامه در ۲ کیلومتری رأس ام‌الکرمه قرار گرفته و خالی از سکنه است. به دلیل جزر و مد دریای پارس، آب جزیره را فرا می‌گیرد. این جزیره جزو بنادر دشتی به‌شمار می‌رود.» بنابراین می‌توان گفت این جزیره بخشی از خشکی است که گاهی بر اثر جزر و مد مانند جزیره‌ای جدا می‌شود.

ج- جزایر استان هرمزگان

پانزده جزیره بوموسی (گپ سبزو، گپ سزو، بوموف، باباموسی)، تنب بزرگ (تمب بزرگ، تنب مار بزرگ، تل مار)، تنب کوچک (تمبو، نابیو تنب)، سیری (سری، سوری)، شیدور (شتوار، مارور، مارون)، شیخ اندرابی، فارور (فرور، نیبو فرور)، فارورگان (نابیو، بنی فرور)، قشم (برخت، طویله، کاوان، کیش، قیس، لافت، باسعدو، کشم)، لارک، هرمز (زرور، جرون)، هنگام (هنجام، هنیام)، لاوان (لاون، لاو، لار، لان، شیبکوه، امرالدوله، شیخ شعیب مدنی)، کیش (هرموز، گیس، فین، قیس کبیره، سیراف، کیش، گیس، مکلان، دولت‌خانه، اواراراکتا، کاتتا، اریان، قیس، گیان، کامتینا)، هندورابی (داراب، ابرون، ابرون‌هی، اندراب، افزونی، اندرابی)، از جزایر تابع استان هرمزگان به‌شمار می‌روند.

۱. جزیره بوموسی (گپ سبزو، گپ سزو، بوموف، باباموسی)

کلمه بوموسی از دو بخش «بو» و «موسی» تشکیل شده است که «بو» به معنی رایحه و نیز مخفف «بود، باشد، باشم، بوم» است.

بوم به معنی «جا»، «مقام»، «منزل»، «مأوا» و سرزمین است. به طوری که می‌گویند: «مرغ بوم گرفت»، یعنی آشیانه و خانه و وطن گرفت. در اوستا bumi، در سانسکریت bhumi، در پارسی باستان bum، در پهلوی bum به معنی سرزمین آمده است.

موسی نام شخص است و می‌توان چنین حدس زد که نام

جزیره از نام این شخص مأخوذ شده و به نام سرزمین موسی یا «بوموسی» معروف شده است.

نام‌های قبلی جزیره

گپ سبزو: یکی از نام‌های قدیمی جزیره بوموسی بوده است. چون جزیره بوموسی دارای آب شیرین و کشتزار و مراتع مرغوب بوده است، مردم بندر لنگه تا ۸۰ سال پیش، آن را گپ سبزو یعنی سبزه‌زار بزرگ می‌خوانده‌اند. شیخ شارجه در گذشته گوسفندان خود را جهت چرا به جزیره بوموسی یا گپ سبزو می‌فرستاده و حق چرای آنها را به دولت ایران و حاکم ایران می‌پرداخته است.

بابا موسی: نام این جزیره شاید همانند نام‌های ایرانی چون باباکوهی، باباطاهر و ... باشد و همچنین با نام‌های جزایر دریای پارس و کرانه‌های آن دارای مشابهت است، مانند باسعیدو در قشم و بابا حسنی.

جزیره بوموسی در پهنه آب‌های جنوب شرقی خلیج فارس در جنوب غربی مرکز استان، بندر عباس قرار گرفته و جنوبی‌ترین جزیره ایرانی خلیج فارس محسوب می‌شود. جزایر تنب کوچک، تنب بزرگ، فارور، فارورگان و سیری در اطراف جزیره بوموسی قرار دارند.

بلندترین نقطه این جزیره، قلّه کوه حلوا است که ۱۱۰ متر ارتفاع دارد. این قلّه در یک رشته کوهستان سنگی که در شمال جزیره وجود گرفته است، قرار دارد. این جزیره تقریباً لوزی شکل است. مساحت جزیره بوموسی ۱۲/۸ کیلومتر مربع است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۱۲ کیلومتر مربع ذکر شده است.)

جزیره بوموسی یکی از جزایر تابع بخش مرکزی شهرستان بوموسی از استان هرمزگان است.

۲. جزیره تنب بزرگ (تمب بزرگ، تنب مار بزرگ، تل مار)

وجه تسمیه تنب بزرگ، همخوانی با موقعیت توپوگرافی

جزیره تنب کوچک ۱/۲ کیلومتر مربع است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۲ کیلومتر مربع ذکر شده است.)

جزیره تنب کوچک یکی از جزایر تابع (دهستان‌های) بخش تنب از شهرستان بوموسی است.

۴. جزیره سیری (سری، سوری)

جزیره سیری به نام‌های دیگری مانند سری یا سری و سوری معروف بوده است که البته در محاوره کنونی بیشتر نام سری مصطلح و رایج است، زیرا جزیره دارای حساسیت و موقعیت مهمی در منطقه، به خصوص از نظر میادین نفتی و موقعیت نظامی است. نام اولیه جزیره، سوری بوده که به معنی گل قرمز و یا به مناسبت خاک‌های قرمز رنگی است که در سطح آن پراکنده‌اند و به مرور زمان و به تدریج به سیری و سری تغییر نام یافته است.

جزیره سیری در جنوب شرقی پهنه آب‌های خلیج فارس و در جنوب غربی بندر عباس، مرکز استان هرمزگان قرار دارد. جزیره سیری با بندر لنگه و جزایر بوموسی، فارور و فارورگان همسایه است.

درازای جزیره ۶/۰۷ کیلومتر و پهنای آن ۴/۶۵ کیلومتر است. مساحت جزیره ۱۶/۵ کیلومتر مربع است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۱۷/۳ کیلومتر مربع ذکر شده است.) بلندترین ارتفاع جزیره سیری ۳۶/۷ متر است.

۵. جزیره شیدور (شتوار، مارور، مارون)

جزیره شیدور را به نام‌های شتوار، شیتوار، شتو، شتور، شیتوار، شطور، مارو و مارون نوشته و گفته‌اند.

جزیره شیدور را به دلیل وجود مارهای بسیار زیاد و به خصوص مار جعفری، مارور یا مارون هم می‌نامند. هم اکنون نیز اهالی بومی جزیره لاوان و سواحل اطراف، به آن مارور می‌گویند.

و طبیعی آن دارد. زیرا سطح جزیره به صورت پشته‌هایی است که از دور به صورت تپه‌ای واحد نمایان است. کلمه تنب یا تمب نیز از واژه‌های دری یا تنگستانی بوده که به معنی تپه و پشته و تل به کار می‌رود. به کار بردن نام تمب مار یا تل مار در قدیم نیز حکایت از وجود مارهای سمی در جزیره دارد.

جزیره تنب بزرگ در پهنه آب‌های جنوب شرقی خلیج فارس در جنوب غربی مرکز استان، بندر عباس قرار گرفته است.

جزایر قشم، بندر لنگه، تنب کوچک و ابوموسی در اطراف تنب بزرگ قرار دارند. این جزیره تقریباً دایره شکل است. مساحت جزیره ۱۰/۵ کیلومتر مربع است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۱۱ کیلومتر مربع ذکر شده است) در شمال غربی جزیره، تپه‌های وجود دارد که بلندترین نقطه آنها ۵۳ متر بلندی دارد.

جزیره تنب بزرگ، مرکز بخش تنب شهرستان بوموسی است و جزایر تنب کوچک، فارور، فارورگان از دهستان‌های تابع آن هستند.

۳. جزیره تنب کوچک (تمبو، نابو، تنب)

معنی و وجه تسمیه تنب کوچک نیز مانند تنب بزرگ بوده و تنها به جهت کوچک تر بودن مساحت آن از جزیره تنب بزرگ، پسوند «کوچک» به آن اضافه شده است.

جزیره تنب کوچک در مجاورت تنب بزرگ در پهنه آب‌های جنوب شرقی خلیج فارس در جنوب غربی مرکز استان و بندر عباس قرار گرفته است.

بندر لنگه و جزایر تنب بزرگ، فارور، بوموسی و قشم در اطراف تنب کوچک قرار دارند. بلندترین نقطه جزیره یک تپه صخره‌ای تیره‌رنگ در شمال غربی جزیره است. جزیره تنب کوچک تقریباً مثلث شکل است و پهنای جزیره در وسیع‌ترین نقطه در بخش جنوبی از یک کیلومتر کمتر است. مساحت

جزیره شیدور یکی از جزیره‌های تابع دهستان لاوان از بخش کیش شهرستان بندر لنگه است.

جزیره شیدور و جزیره لاوان در کنار یکدیگر و در کرانه‌های شمالی خلیج فارس واقع شده‌اند. این دو جزیره از جنوب به سکوه‌های نفتی سلمان، رشادت و رسالت محدود می‌شوند.

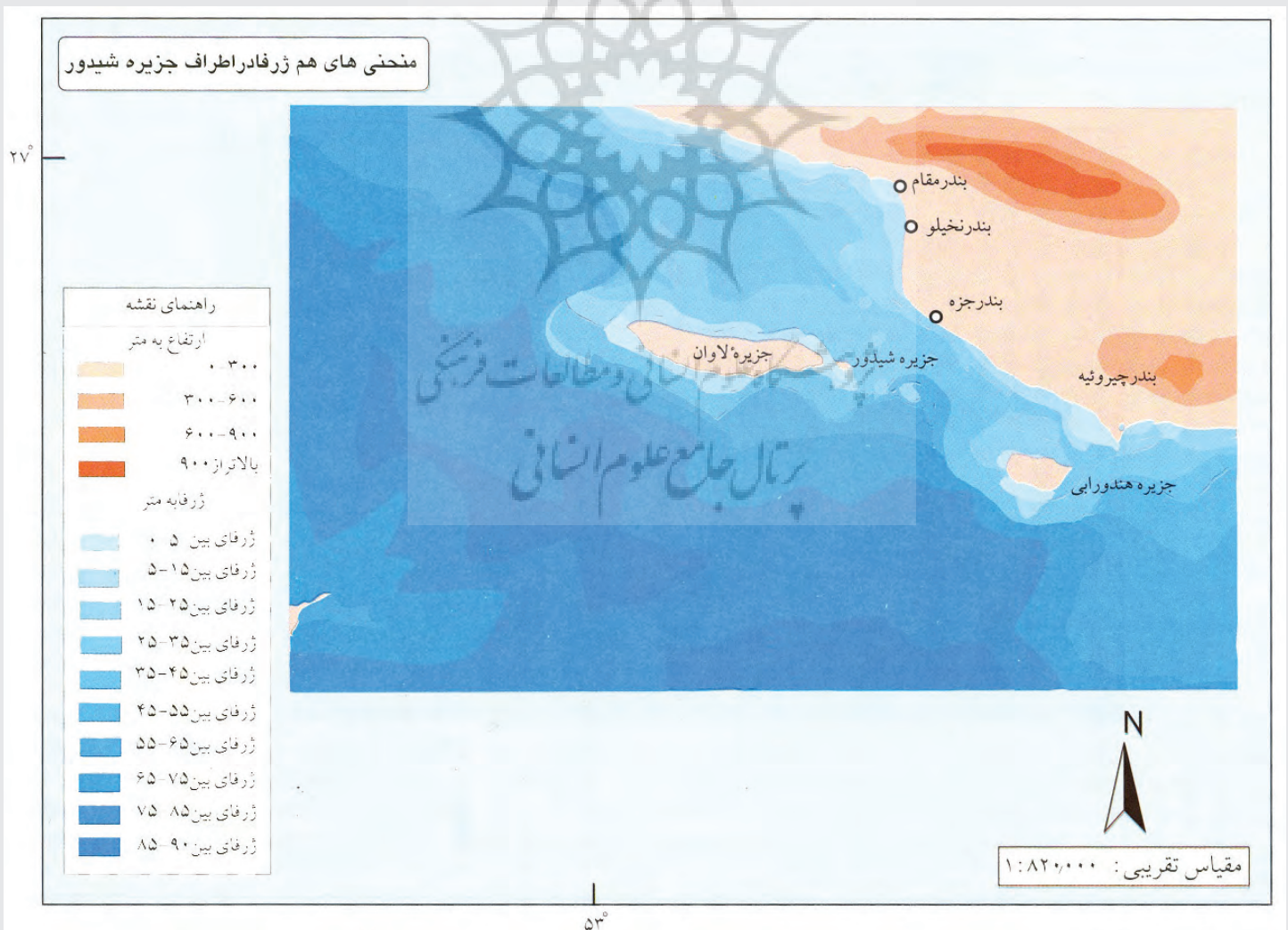
۶. جزیره شیخ اندرابی

نام این جزیره به واسطه وجود مقبره فردی به نام شیخ اندرابی در آن است.

نزدیک‌ترین فاصله جزیره شیدور تا خط ساحلی ۵ مایل دریایی معادل ۹/۴ کیلومتر و تا نزدیک‌ترین بندر (بندر مقام) ۵/۶ مایل دریایی معادل ۱۰/۵ کیلومتر است.

جزیره کوچک شیخ اندرابی در شمال غربی جزیره قشم و برابر بندر لافت نو و در نزدیکی آن واقع شده است. بخشی از این جزیره در هنگام مد دریا به زیر آب می‌رود و غیر مسکونی است. طول این جزیره حدود ۲۰۰ متر و عرض آن حدود ۱۰۰ متر است. مساحت این جزیره حدود ۲ کیلومتر مربع است. (ایرج افشار. کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس).

مساحت جزیره شیدور حدود ۱ کیلومتر مربع است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار نیز مساحت این جزیره ۱ کیلومتر مربع ذکر شده است.) ارتفاع این جزیره از سطح دریا ۱۰ متر است.

بوده و طول آن در امتداد شمال به جنوب ۷/۵ کیلومتر و عرض آن در امتداد شرق به غرب ۴/۵ کیلومتر است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار نیز، مساحت این جزیره ۲۶/۶ کیلومتر مربع ذکر شده است). بلندترین نقطه این جزیره از سطح دریا ۱۴۵ متر است.

جزیره فارور یکی از جزایر تابع بخش تنب از شهرستان بوموسی در استان هرمزگان است.

۸. جزیره فارورگان (نابیو، بنی فرور)

ریشه نام این جزیره با جزیره فارور یکی است و همیشه این دو را با هم نام برده‌اند. در کتاب خلیج فارس و جزایر ایرانی آمده است: «به دو جزیره فوق، فرور، فرورو، نابیو فرور، نبیو فرور (به ضم ف) هم می‌گویند.» امکان دارد مشابه بودن نام این دو جزیره به دلیل نزدیکی و شرایط طبیعی مشابه هم بوده است. به هر حال وجه تمایز نام این دو جزیره با پسوندهایی دال بر کوچک‌تر بودن یا بزرگ‌تر بودن آنها عنوان گردید.

در سال‌های اخیر نام بنی فرور به فارورگان تغییر یافته است.

مساحت جزیره فارورگان ۰/۸۳ کیلومتر مربع معادل ۸۳ هکتار است و محیط آن تقریباً ۳۵ کیلومتر است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۱ کیلومتر مربع ذکر شده است). بزرگ‌ترین ابعاد این جزیره در امتداد جنوب به شمال ۱۲۲۰ متر و در امتداد شرق به غرب ۱۰۷۵ متر است. بلندترین نقطه این جزیره ۳۷ متر از سطح دریا ارتفاع دارد.

جزیره فارورگان یکی از جزایر تابع بخش تنب از شهرستان بوموسی در استان هرمزگان است.

۹. جزیره قشم (برخت، طویله، کاوان، کیش، قیس، لافت، باسعدو، کشم)

قشم، این بزرگ‌ترین جزیره ایران و خلیج فارس، در طول تاریخ گذشته خود، دارای اسامی مختلفی مانند جزیره

۷. جزیره فارور (فرور، نبیو فرور)

مورخین این جزیره را به نام‌های گوناگونی ثبت کرده‌اند که هر کدام از این نام‌ها دارای وجه تسمیه خاص خود است. اسامی ای را که تاریخ‌نویسان و جغرافی‌دانان درباره این جزیره آورده‌اند عبارتند از:

فُرُر، فُرُورُو، فارور، فارور بزرگ، فارو، فرو، نابیو فرور، نبیوفرور

حسینعلی رزم‌آرا در ارتباط با اسامی جزایر ایران در بخشی از نوشته‌های خود آورده است:

«در جنوب رأس بستانه، کرانه ایران در فواصل دور و نزدیک جزایر فرور، نبیو فرور و سیری را می‌بینیم.»

در کتاب خلیج فارس و جزایر ایرانی تألیف حسین نوربخش آمده است:

«جزیره فارور بزرگ و جزیره بنی فارور (کوچک) در مقابل آب‌های بندرلنگه واقع شده‌اند. به دو جزیره فوق، فرور، فرورو، نابیو فرور، نبیو فرور (به ضم ف) هم می‌گویند.»

به عقیده برخی از مورخین، در زمانی که کشور استعمارگر پرتغال به خلیج فارس قدم گذارد، اولین اقدامی که انجام داد تصرف تمام جزایر خلیج فارس بود که جزیره فارور نیز یکی از مناطق متصرف شده بوده است و چون نام خاصی روی آن نبوده است، پرتغالی‌ها نام فارو را که مرکز ایالت «آلکاروه» کشور خودشان بوده بر روی این جزیره گذارده‌اند که به مرور زمان نام «فارو» بر اثر تلفظ مکرر به فارور تبدیل شده است.

جزایر فارور و فارورگان در مجاورت یکدیگر قرار گرفته‌اند. جزایر بوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک، سیری و کیش همسایگان این دو جزیره هستند.

مساحت جزیره فارور حدود ۲۶/۶ کیلومتر مربع و محیط آن حدود ۲۲ کیلومتر است. این جزیره به شکل بیضی کشیده

دومین جزیره بزرگ خلیج فارس یعنی بحرین است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۱۴۴۵ کیلومتر مربع ذکر شده است). طول جزیره در طولانی‌ترین مسیر ۱۳۱/۹۵ کیلومتر و عرض آن (مرکز جزیره) ۳۵/۳۵ کیلومتر محاسبه شده است.

۱۰. جزیره لارک

نام این جزیره به علت مهاجرت بومیان روستای خلیج لارستان، لارک نامیده شده که همان «لار کوچک» محسوب می‌گردد و کلمه لارک، قبل از حکومت فتحعلی‌شاه قاجار به این جزیره اطلاق می‌شده است.

جزیره لارک در دهانه تنگه هرمز، در مدخل ورودی خلیج فارس از دریای عمان واقع شده است. حد شمالی این جزیره، شهر بندر عباس است. این جزیره از غرب و شمال غرب به جزیره قشم، از شمال شرق به جزیره هرمز، از جنوب غرب به جزیره هنگام و از جنوب به رأس‌المسندام محدود می‌شود.

جزیره لارک تقریباً به شکل بیضی است. قطر بزرگ که در امتداد شمال شرقی به جنوب غربی قرار می‌گیرد، در حدود ۱۰/۵ کیلومتر و قطر کوچک آن ۷/۵ کیلومتر درازا دارد. مساحت جزیره حدود ۴۸/۷ کیلومتر مربع است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار نیز، مساحت این جزیره ۴۸/۷ کیلومتر مربع ذکر شده است).

بلندترین نقطه جزیره ۱۵۱/۵ متر و پایین‌ترین نقطه، صفر است. ارتفاع متوسط جزیره، ۷۵/۷۵ متر است.

لارک به‌عنوان یکی از دهستان‌های بخش شهاب از شهرستان قشم است.

۱۱. جزیره هرمز (زرون، جرون)

کسی نمی‌داند جزیره هرمز نامش را از تنگه هرمز گرفته است یا تنگه هرمز از جزیره؟ به نظر می‌رسد اول جزیره نامگذاری و سپس تنگه به آن مشهور شده باشد و شاید هم تنگه و هم

برخت، طویله (دراز)، کاوان، ابرکاوان، بنی‌کاوان، ابن‌کاوان، ابرکمان، کیش، قیس، لافت، باسعدو (باسعیدو)، کشم و بالاخره قشم بوده است.

قشم در لغت‌نامه دهخدا به معانی زیر آمده است:

سرشت که مردم بر آن آفریده، طبیعت، آبراهه تنگ در رودبار یا در زمین یا آبراهه مطلق، تن و پیکر، جسم، گوشت پخته، سرخ شده، پیه، بن و نژاد، اصل، حال و هیأت.

در میان معانی فوق، «طبیعت» به خاطر زیبایی‌های طبیعی، خدادادی و بهشت‌گونه جزیره قشم و نیز «آبراهه» به سبب وجود مسیل و آبراه‌های بسیار که بر اثر ریزش باران‌های سیل‌آسا و کوتاه مدت و یا در نتیجه دخالت انسان‌ها در جزیره به وجود آمده است، بیشتر مناسب جزیره قشم امروزی است.

جزیره قشم بزرگ‌ترین جزیره کشور جمهوری اسلامی ایران و خلیج فارس در دهانه تنگه هرمز است. این جزیره در مدخل ورودی خلیج فارس از دریای عمان یعنی تنگه هرمز واقع شده است.

جزایر لارک، هنگام، تنب بزرگ و کوچک و بوموسی در اطراف جزیره قشم قرار دارند. نزدیک‌ترین بندر (در ساحل اصلی کشور) به جزیره قشم، بندرعباس است که فاصله آن تا محل سربندر قشم برابر با ۱۰/۸ مایل دریایی معادل ۲۰ کیلومتر است.

جزیره قشم در شمال دارای دماغه‌های قشم، لافت و باسعیدو و در جنوب، دماغه دیرستان است. نزدیک‌ترین فاصله این جزیره به ساحل اصلی کشور، در دماغه شمالی جزیره در محل بندر لافت در جزیره قشم، تا آبادی پل، مرکز دهستان خمیر در ساحل اصلی کشور است که فاصله آن در حدود یک مایل دریایی معادل ۱۸۰۰ متر بوده و در آینده محل احداث پل خلیج فارس خواهد بود.

مساحت جزیره ۱۴۹۱ کیلومتر مربع، حدود ۲/۵ برابر

گرنلیس روباگر هلندی، هنگامی که از بندرعباسی به بصره می‌رفت، از جزیره هنگام بازدید کرد و بر آن نام هلندی «شلویس ایجلاندت» را نهاد.

این جزیره در گذشته به نام‌های هنجام و هنیام خوانده می‌شده است.

جزیره هنگام در آب‌های خلیج فارس، در دهانه تنگه هرمز واقع شده است. جزیره هنگام بخشی از سیستم دفاعی کرانه ساحلی خلیج فارس و تنگه هرمز را تشکیل داده و می‌تواند مبدأ عملیات دریایی و تکیه‌گاه مناسبی برای زیردریایی‌ها باشد. جزیره هنگام از شمال به جزیره قشم، از شمال شرق به جزیره قشم و جزیره لارک، از جنوب شرق به رأس‌المسندام و از جنوب غرب به جزیره تنب بزرگ محدود می‌شود.

بلندترین نقطه ارتفاعی جزیره، کوه فاکس با ارتفاع ۱۰۵ متر و پایین‌ترین نقطه ارتفاعی در جزیره، منحنی صفر است. جزیره هنگام دارای ۹/۸ کیلومتر طول و ۳ تا ۶ کیلومتر عرض است و ۵۰ کیلومتر مربع مساحت دارد. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۳۳/۶ کیلومتر مربع ذکر شده است).

جزیره هنگام یکی از دهستان‌های بخش شهاب شهرستان قشم است.

۱۳. جزیره لاوان (لاون، لاو، لار، لان، شیبکوه، امرالدوله، شیخ شعیب مدنی)

جزیره لاوان به نام‌های دیگری مانند لاون، لاو، لار و لان معروف بوده و در متون تاریخی از جزیره به نام‌های شیبکوه، امرالدوله و در سده گذشته به نام شیخ شعیب مدنی (اهل مدینه) نام برده شده است. در سال ۱۳۳۷، استاد ادبیات دانشگاه تهران، مرحوم ابراهیم پورداود با مراجعه به متون و سوابق تاریخی، نام لاوان را برای این جزیره، برگزید و با پیشنهاد شرکت ملی نفت ایران و با تأیید وزارت کشور در سال ۱۳۴۲ برای این جزیره نام لاوان به صورت رسمی تصویب شد.

جزیره نام خود را از هورموز یا حورمغ (شهر قدیم هرمز) که در ساحل میناب قرار داشته است گرفته باشد. نام باستانی هرمز «زرون» است که عرب‌ها آن را «جرون» نوشته‌اند. اردشیر بابکان شهر قدیمی هرمز را در این جزیره بنا نهاد.

جزیره هرمز در دهانه تنگه هرمز، در مدخل ورودی خلیج فارس از دریای عمان واقع شده است. این جزیره را به علت موقع جغرافیایی آن که در مجاورت با تنگه هرمز قرار دارد، کلید خلیج فارس می‌دانند. همین موقعیت است که آن را از نظر سوق الجیشی و بازرگانی از اهمیت خاصی برخوردار کرده است. جزیره هرمز از شمال غرب به بندر عباس و از جنوب شرق به جزایر قشم و لارک محدود می‌شود.

بلندترین نقطه ارتفاعی جزیره ۲۲۸ متر و پایین‌ترین نقطه ارتفاعی منحنی صفر است. بنابراین ارتفاع متوسط در جزیره هرمز ۱۱۴ متر است. جزیره هرمز به شکل بیضی است، قطر کوچک آن ۵/۵ کیلومتر و قطر بزرگ آن بین ۷/۵ تا ۹ کیلومتر درازا دارد و مساحت آن در حدود ۴۵ کیلومتر مربع می‌باشد. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار مساحت این جزیره ۴۱/۹ کیلومتر مربع ذکر شده است).

جزیره هرمز یکی از بخش‌های (سه‌گانه) شهرستان قشم می‌باشد.

۱۲. جزیره هنگام (هنجام، هنیام)

هنگام، در پارسی باستان: هنگاما، در ارمنی: انگام، به معنی وقت و زمان و گاه است.

واژه هنگام از دو بخش «هن» و «گام» تشکیل شده است. هن به فارسی و به لهجه شیرازی و دری به معنای «هست» آمده است. گام به معنی روستا و دهکده نیز آمده است و به زبان هندی هم دهکده را گام می‌گویند. می‌توان گفت واژه هنگام از گذشته‌های دور، یادآور دهکده یا روستایی در این جزیره بوده و به همین جهت نام خود جزیره هم هنگام خوانده شده است که یادآور آبادی و اهمیت جزیره در روزگاران کهن است.

«چون بر بلندی‌های اطراف جزیره برآیند، مانند تیری که در ترکش باشد به نظر می‌آید.»

وجه تسمیه برخی از روستاهای جزیره لاوان که هم‌اکنون متروکه گشته‌اند عبارتند از:

برخی از فرهنگ نویسان نیز «قیس» را عربی شده از واژه کیش تلقی کرده‌اند.

ده‌کوت: چون قبلاً دارای ده برج بوده است.

ده‌کرت: به علت وجود تعداد زیادی درخت کرت.

شایان ذکر است که این جزیره در طول تاریخ با نام‌های گوناگونی خوانده شده است که مهم‌ترین آن نام‌ها عبارتند از: هرموز، گیس، فین، قیس کبیره، سیراف، قیش، گیس، مکلان، دولت‌خانه، اوراراکتا، کائئا، اریان، قیس، کیان، گیان، کامتینا و ...

ده‌ریز: به دلیل آن‌که در اطراف آن، ارتفاعاتی وجود داشته و از بلندی این روستا کوچ دیده می‌شده، بدان ده‌ریز می‌گفتند.

هله: به معنای مکانی کوچک و یا محدوده‌ای خاص و مشخص است.

جزیره کیش، مرکز بخش کیش از شهرستان بندر لنگه است که در فاصله ۸/۱ مایل دریایی معادل ۱۵ کیلومتری کرانه‌های جنوبی جمهوری اسلامی ایران واقع شده است.

ده‌رأس: به علت واقع شدن در غربی‌ترین قسمت جزیره.

جزیره کیش با جزایر فارور، فارورگان، سیری، هندورابی و لاوان همسایه است.

مساحت جزیره لاوان در حدود ۷۶/۸ کیلومتر مربع و محیط آن حدود ۴۵ کیلومتر است. طول آن در جهت شرق به غرب ۲۴ کیلومتر و عرض آن (از روستای متروکه ده‌کوت تا روستای متروکه دره‌گرت) ۴ کیلومتر درازا دارد. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۷۶ کیلومتر مربع ذکر شده است). بلندترین نقطه این جزیره از سطح دریا ۶۴ متر ارتفاع دارد.

مساحت جزیره کیش ۹۰ کیلومتر مربع و محیط آن حدود ۴۰ کیلومتر مربع است. این جزیره شکلی نزدیک به بیضی دارد که بلندترین طول آن در امتداد شرق به غرب ۱۵ کیلومتر و عرض آن ۷/۹ کیلومتر از بندرگاه (گمرک) در شمال تا ساحل جنوب شرق (فانوس دریایی در جنوب) است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۹۰/۴۶ کیلومتر مربع ذکر شده است). بلندترین نقطه این جزیره از سطح دریا ۴۵ متر ارتفاع دارد.

در حال حاضر جزیره لاوان مرکز دهستان لاوان از بخش کیش شهرستان بندر لنگه است.

جزیره کیش، یکی از بخش‌های شهرستان بندر لنگه است.

۱۴. جزیره کیش (هرموز، گیس، فین، قیس کبیره، سیراف، قیش، گیس، مکلان، دولت‌خانه، اوراراکتا، کائئا، اریان، قیس، کیان، گیان، کامتینا)

۱۵. جزیره هندورابی (داراب، ابرون، ابرون‌هی، اندرآب، افزونی، اندرابی)

درباره نام قدیمی کیش، اختلاف نظر فراوانی میان مورخان وجود دارد. در بیشتر فرهنگ‌های فارسی، معنای کیش را تیردان یا ترکش ذکر کرده‌اند. در برهان قاطع که یکی از معتبرترین فرهنگ‌های موجود به شمار می‌آید، گفته شده است:

نام قدیم جزیره هندورابی، داراب بوده و یکی از جزایر شیب‌کوه محسوب می‌شود.

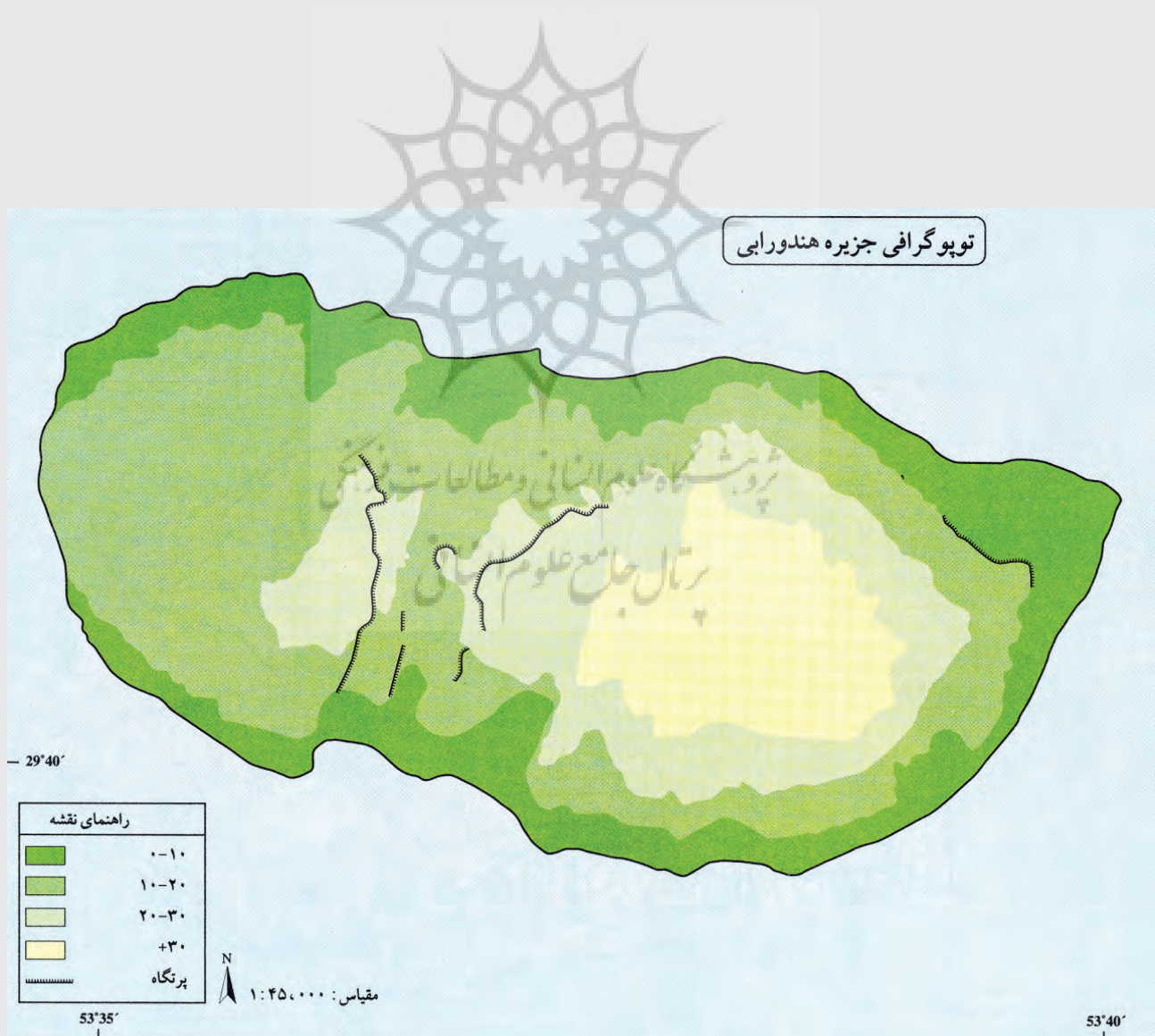
جنوب شرق با جزیره کیش و از سمت غرب با جزایر لاوان و شیدور محدود است.

مساحت جزیره هندورابی ۲۲/۸ کیلومتر مربع است. درازای آن در جهت شرق به غرب ۷/۵ کیلومتر و عرض آن ۳/۵ کیلومتر است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار نیز، مساحت این جزیره ۲۲/۸ کیلومتر مربع ذکر شده است). بلندترین نقطه این جزیره از سطح دریا ۳۳/۹۰ متر است. جزیره هندورابی در محدوده دهستان کیش از بخش کیش شهرستان بندر لنگه است.

این جزیره به نام‌های دیگر مانند: ابرون، ابرون‌هی، اندرآب، افزونی، اندرابی معروف بوده است.

در سال ۱۶۴۵ میلادی، معادل ۱۰۵۵ هجری قمری، گرنلیس روباگر از طرف شرکت هلندی هند شرقی مأمور شد که خلیج فارس را تا بصره طی کند. وی اولین هلندی‌ای بود که بندر عباس تا بصره را پیمود و جزیره هندورابی را هورن نامید.

جزیره هندورابی در ۸ کیلومتری کرانه‌های جنوبی جمهوری اسلامی ایران، واقع شده است. جزیره هندورابی از

پیوست‌ها
الف- تلفظ برخی لغت‌ها

راهنما:

تلفظ برخی لغت‌ها در متن:

تلفظ	نام فارسی
Siri	سیری
Shidvar	شیدور
Fârur	فارور
Fâurgân	فارورگان
Gheshm	قشم
Lârak	لارک
Hormoz	هرمز
Hengâm	هنگام
Lâvân	لاوان
Kish	کیش
hendurâbi	هندورابی

تلفظ	نام فارسی
Om.ol.karam (gorom)	ام‌الکرم (گرم)
jabrin (tohmâdu)	جبرین (تهمادو)
khârk	خارک
khârku	خارکو
Shif (abbâsak)	شیف (عباسک)
Farsi	فارسی
Nakhilu (sheikh_karâme)	نخیلو (شیخ کرامه)
Bumusâ	بوموسی
Tonb_e.bozorg	تنب بزرگ
Tonb_e.kuchak	تنب کوچک

ب- جدول معرفی مختصر موقعیت جزایر

راهنما:

نام جزیره	موقعیت جغرافیایی	مساحت (کیلومتر مربع)	بزرگ‌ترین طول و عرض (کیلومتر)
بونه (بنه)	بین ۴۹° و ۱۲° طول خاوری و ۳۰° و ۸° عرض شمالی	۱/۷ کیلومتر مربع	طول: ۶/۲۵ کیلومتر
دارا یا دیره	بین ۴۹° و ۶° طول خاوری و ۳۰° و ۶° عرض شمالی	۱ کیلومتر مربع	طول: ۱/۸ کیلومتر
قبر ناخدا		۴/۲ کیلومتر مربع	
مینو	بین ۴۸° و ۱۲° طول خاوری و ۳۰° و ۲۱° عرض شمالی	۱۷/۸ کیلومتر مربع	طول: ۳ کیلومتر
ام‌الکرم (گرم یا ام‌الگرم)	بین ۵۱° و ۳۳° تا ۵۱° و ۳۴° طول جغرافیایی و ۲۷° عرض جغرافیایی	۰/۴ کیلومتر مربع (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۰/۸۳ کیلومتر مربع ذکر شده است.)	

نام جزیره	موقعیت جغرافیایی	مساحت (کیلومترمربع)	بزرگ‌ترین طول و عرض (کیلومتر)
گرم	آقای ایرج افشار سیستانی در کتاب <i>جغرافیای تاریخی دریای پارس</i> ، جزیره گرم را جزیره‌ای مستقل و مساحت آن را نیز ۳ کیلومتر مربع ذکر کرده‌اند. گرچه مختصات جغرافیایی که برای آن ذکر کرده‌اند همان مختصات جغرافیایی جزیره ام‌الکرم است. در کتاب <i>جغرافیای جزایر ایرانی خلیج فارس</i> چاپ سازمان جغرافیایی ارتش، گرم نام دیگر جزیره ام‌الکرم ذکر شده است. بنابراین با توجه به این شواهد به نظر می‌رسد این دو جزیره یکی باشند.		
جبرین (تهمادو)	بین ۵۱° و ۲۴° تا ۵۱° و ۲۸° طول جغرافیایی و ۲۷° و ۵۰° تا ۲۷° و ۵۵° عرض جغرافیایی	۷ کیلومترمربع (در کتاب <i>جغرافیای تاریخی دریای پارس</i> نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره $۷/۲$ کیلومترمربع ذکر شده است.)	
خارک	بین ۵۰° و ۱۷° تا ۵۰° و ۲۰° طول جغرافیایی و بین ۲۹° و ۱۲° تا ۲۹° و ۱۷° عرض جغرافیایی	۲۱ کیلومترمربع (در کتاب <i>جغرافیای تاریخی دریای پارس</i> نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۳۱ کیلومترمربع ذکر شده است.)	طول: ۸ کیلومتر عرض: ۴ کیلومتر
خارکو	بین ۲۹° و ۱۸° تا ۲۹° و ۲۰° طول جغرافیایی و ۵۰° و ۲۰° عرض جغرافیایی	$۳/۵$ کیلومترمربع (در کتاب <i>جغرافیای تاریخی دریای پارس</i> نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره $۲/۷$ کیلومترمربع ذکر شده است.)	طول: $۳/۵$ کیلومتر عرض: ۸۰۰ متر
خان		حدود ۴ کیلومترمربع	
شیف	بین ۵۰° و ۵۲° تا ۵۰° و ۵۳° طول جغرافیایی و بین ۲۹° تا ۲۹° و ۴° عرض جغرافیایی در جنوب غربی جزیره شیف، شن‌ها و ماسه‌ها سطحی بالاتر از آب دارند و به همین جهت کمتر به زیر آب می‌روند. این بخش را جزیره عباسک می‌نامند.	مساحت جزیره شیف به علاوه جزیره عباسک که به صورت زمینی پست متصل به جزیره شیف و در معرض جزر و مد آب قرار دارد ۱۴ کیلومترمربع است و از طرفی مساحت کل مناطق مسکونی، واقع در ساحل شمالی آن، کمتر از یک کیلومترمربع است. (در کتاب <i>جغرافیای تاریخی دریای پارس</i> نوشته دکتر افشار، مساحت جزیره عباسک به تنهایی، $۱۴/۷$ کیلومترمربع ذکر شده است.)	
عباسک	۵۰° و ۵۲° طول جغرافیایی و ۲۸° و ۵۸° عرض جغرافیایی	در کتاب <i>جغرافیای تاریخی دریای پارس</i> نوشته دکتر افشار، مساحت جزیره عباسک به تنهایی $۱۴/۷$ کیلومترمربع ذکر شده است که به نظر صحیح نیست و احتمالاً مجموع مساحت شیف و عباسک است که از سوی سازمان جغرافیایی ارتش ۱۴ کیلومترمربع ذکر شده بود.	
فارسی	۵۰° و ۱۰° طول جغرافیایی و ۲۷° و ۵۹° عرض جغرافیایی	$۰/۲۵$ کیلومترمربع (در کتاب <i>جغرافیای تاریخی دریای پارس</i> نوشته دکتر افشار نیز، مساحت این جزیره $۰/۲۵$ کیلومترمربع ذکر شده است.)	طول: $۰/۷۵$ کیلومتر
مطاف (متاف)	۵۱° و ۲۷° طول جغرافیایی و ۲۷° و ۵۰° عرض جغرافیایی		

نام جزیره	موقعیت جغرافیایی	مساحت (کیلومترمربع)	بزرگ‌ترین طول و عرض (کیلومتر)
نخیلو (شیخ کرامه)	۵۱ و ۲۸ طول جغرافیایی و ۲۷ و ۴۹ عرض جغرافیایی	۰/۳۲ کیلومترمربع (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۰/۶ کیلومترمربع ذکر شده است.)	طول: ۱ کیلومتر
شیخ کرامه	آقای ایرج افشار در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس، جزیره شیخ کرامه را جزیره‌ای جدا از جزیره نخیلو ذکر کرده‌اند. بنا به نوشته ایشان: «جزیره شیخ کرامه در ۲ کیلومتری رأس ام‌الکرمه قرار گرفته و خالی از سکنه است. به دلیل جزر و مد دریای پارس، آب جزیره را فرا می‌گیرد.»		
بوموسی	بین ۵۵ تا ۵۵ و ۳ طول جغرافیایی و ۲۵ و ۵۱ تا ۲۵ و ۵۴ عرض جغرافیایی	۱۲/۸ کیلومترمربع (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۱۲ کیلومترمربع ذکر شده است)	
تنب بزرگ	بین ۵۵ و ۱۷ تا ۵۵ و ۱۹ طول جغرافیایی و ۲۶ و ۱۴ تا ۲۶ و ۱۷ عرض جغرافیایی	۱۰/۵ کیلومترمربع (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۱۱ کیلومترمربع ذکر شده است.)	
تنب کوچک	بین ۵۵ و ۸ تا ۵۵ و ۹ طول جغرافیایی و ۲۶ و ۱۴ تا ۲۶ و ۱۵ عرض جغرافیایی	۱/۲ کیلومترمربع (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۲ کیلومترمربع ذکر شده است.)	پهنای جزیره در وسیع‌ترین نقطه در بخش جنوبی از یک کیلومتر کمتر است.
سیری	بین ۵۴ و ۲۹ تا ۵۴ و ۳۵ طول جغرافیایی و بین ۲۵ و ۵۳ تا ۲۵ و ۵۶ عرض جغرافیایی	۱۶/۵ کیلومترمربع (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۱۷/۳ کیلومترمربع ذکر شده است.)	طول: ۶/۰۷ کیلومتر عرض: ۴/۶۵ کیلومتر
شیدور	۵۳ و ۲۵ طول جغرافیایی و ۲۶ و ۴۷ عرض جغرافیایی	حدود ۱ کیلومترمربع (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار نیز، مساحت این جزیره ۱ کیلومترمربع ذکر شده است.)	
شیخ اندرابی	بین ۵۵ و ۴۵ طول شرق و ۲۶ و ۵۳ عرض شمالی	حدود ۲ کیلومترمربع	طول: حدود ۲۰۰ متر عرض: حدود ۱۰۰ متر
فارور	بین ۵۴ و ۲۹ تا ۵۴ و ۳۳ طول جغرافیایی و ۲۶ و ۱۵ تا ۲۶ و ۱۹ عرض جغرافیایی	مساحت حدود ۲۶/۶ کیلومترمربع و محیط آن حدود ۲۲ کیلومتر است. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار نیز، مساحت این جزیره ۲۶/۶ کیلومترمربع ذکر شده است.)	طول: ۷/۵ کیلومتر عرض: ۴/۵ کیلومتر
فارورگان	در ۵۴ و ۲۶ طول جغرافیایی و ۲۶ و ۷ عرض جغرافیایی	مساحت ۰/۸۳ کیلومترمربع معادل ۸۳ هکتار است و محیط آن تقریباً ۳۵ کیلومتر (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۱ کیلومترمربع ذکر شده است.)	طول: ۱۲۲۰ متر عرض: ۱۰۷۵ متر

نام جزیره	موقعیت جغرافیایی	مساحت (کیلومترمربع)	بزرگ‌ترین طول و عرض (کیلومتر)
جزیره قشم	بین ۵۵ و ۱۵ و ۳۸ تا ۵۶ و ۱۶ و ۵۲ طول شرقی و ۲۶ و ۳۲ و ۲۰ تا ۲۷ عرض شمالی	۱۴۹۱ کیلومترمربع و حدود ۲/۵ برابر دومین جزیره بزرگ خلیج فارس یعنی بحرین. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۱۴۴۵ کیلومترمربع ذکر شده است.)	طول: ۱۳۱/۹۵ کیلومتر عرض: ۳۵/۳۵ کیلومتر
لارک	بین ۵۶ و ۱۸ و ۴۷ تا ۵۶ و ۲۴ و ۵۶ طول شرقی و ۲۶ و ۴۹ و ۱۵ تا ۲۶ و ۵۳ و ۳۲ عرض شمالی	مساحت حدود ۴۸/۷ کیلومترمربع است و محیط آن حدود ۲۶ کیلومتر. (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار نیز، مساحت این جزیره ۴۸/۷ کیلومترمربع ذکر شده است.)	طول: ۱۰/۵ کیلومتر عرض: ۷/۵ کیلومتر
هرمز	بین ۵۶ و ۲۵ و ۱۰ تا ۵۶ و ۳۰ و ۸ طول شرقی و ۲۷ و ۲ و ۷ تا ۲۷ و ۶ و ۲۵ عرض شمالی	حدود ۴۵ کیلومترمربع (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۴۱/۹ کیلومترمربع ذکر شده است.)	طول: بین ۷/۵ تا ۹ کیلومتر عرض: ۵/۵ کیلومتر
هنگام	بین ۵۵ و ۵۴ و ۴۰ تا ۵۵ و ۵۴ و ۵۵ طول شرقی و ۲۶ و ۳۶ و ۴۳ تا ۲۶ و ۴۱ و ۱۵ عرض شمالی	۵۰ کیلومترمربع (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۳۳/۶ کیلومترمربع ذکر شده است.)	طول: ۹/۸ کیلومتر عرض: ۳ تا ۶ کیلومتر
لاوان	بین ۵۳ و ۹ و ۵۳ و ۲۳ طول جغرافیایی و بین ۲۶ و ۵۱ عرض جغرافیایی	مساحت حدود ۷۶/۸ کیلومترمربع و محیط حدود ۴۵ کیلومتر (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۷۶ کیلومترمربع ذکر شده است.)	طول: ۲۴ کیلومتر عرض: ۴ کیلومتر
کیش	بین ۵۳ و ۵۵ تا ۵۴ و ۴ طول جغرافیایی و ۲۶ و ۳۰ تا ۲۶ و ۳۴ عرض جغرافیایی	مساحت ۹۰ کیلومترمربع و محیط حدود ۴۰ کیلومترمربع (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار، مساحت این جزیره ۹۰/۴۶ کیلومترمربع ذکر شده است.)	طول: ۱۵ کیلومتر عرض: ۷/۹ کیلومتر
هندورابی	بین ۵۳ و ۳۵ تا ۵۳ و ۴۰ طول جغرافیایی و ۲۶ و ۳۹ تا ۲۶ و ۴۲ عرض شمالی	۲۲/۸ کیلومترمربع (در کتاب جغرافیای تاریخی دریای پارس نوشته دکتر افشار نیز، مساحت این جزیره ۲۲/۸ کیلومترمربع ذکر شده است.)	طول: ۷/۵ کیلومتر عرض: ۳/۵ کیلومتر

جدول ترتیب جزایر خلیج فارس بر حسب مساحت (بزرگ به کوچک)

قشم	۱۴۹۱ کیلومتر مربع و حدود ۲/۵ برابر دومین جزیره بزرگ خلیج فارس یعنی بحرین.
کیش	۹۰ کیلومتر مربع
لاوان	حدود ۷۶/۸ کیلومتر مربع
هنگام	۵۰ کیلومتر مربع.
لارک	مساحت حدود ۴۸/۷ کیلومتر مربع است و محیط آن حدود ۲۶ کیلومتر.
هرمز	حدود ۴۵ کیلومتر مربع.
فارور	مساحت حدود ۲۶/۶ کیلومتر
هندورابی	۲۲/۸ کیلومتر مربع
خارک	۲۱ کیلومتر مربع
مینو	۱۷/۸ کیلومتر مربع
سیری	۱۶/۵ کیلومتر مربع
شیف	۱۴ کیلومتر مربع است
بوموسی	۱۲/۸ کیلومتر مربع
تنب بزرگ	۱۰/۵ کیلومتر مربع
جبرین (تهمادو)	۷ کیلومتر مربع
قبر ناخدا	۴/۲ کیلومتر مربع
خان	حدود ۴ کیلومتر مربع
خارکو	۳/۵ کیلومتر مربع
شیخ اندرابی	حدود ۲ کیلومتر مربع
بونه (بنه)	۱/۷ کیلومتر مربع
تنب کوچک	۱/۲ کیلومتر مربع
دارا یا دیره	۱ کیلومتر مربع
شیدور	حدود ۱ کیلومتر مربع
فارورگان	مساحت ۰/۸۳ کیلومتر مربع معادل ۸۳ هکتار است و محیط آن تقریباً ۳۵ کیلومتر.
ام‌الکرم (گرم)	۰/۴ کیلومتر مربع
نخیلو (شیخ کرامه)	۰/۳۲ کیلومتر مربع
فارسی	۰/۲۵ کیلومتر مربع

د- منابع و مأخذ

- افشار سیستانی، ایرج. ۱۳۷۶. جغرافیای تاریخی دریای پارس شامل: اوضاع جغرافیایی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی خلیج فارس و تهران. پژوهشگاه فرهنگ و هنر اسلامی.
- افشار سیستانی، ایرج. ۱۳۷۶. نام دریای پارس و دریای مازندران و بندرها و جزیره‌های ایرانی. تهران. کشتیرانی و الفجر ۸.
- اقتداری، احمد. ۱۳۴۸. آثار شهرهای باستانی سواحل و جزایر خلیج فارس و دریای عمان. تهران. انجمن آثار ملی.
- اقتداری، احمد. ۱۳۵۶. خلیج فارس. تهران. فرانکلین.
- تکمیل همایون، ناصر. ۱۳۸۲. خلیج فارس. تهران. انجمن آثار و مفاخر فرهنگی.
- جعفری ولدانی، اصغر. ۱۳۷۶. نگاهی تاریخی به جزایر ایرانی تنب و ابوموسی. تهران. وزارت امور خارجه. مؤسسه چاپ و انتشارات.
- سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح. ۱۳۸۲. جغرافیای جزایر ایرانی خلیج فارس. استان بوشهر. جزایر خارک و خارکو و شیف و ام‌الکرم و جبرین و نخیلو و فارسی. تهران.
- سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح. ۱۳۸۲. جغرافیای جزایر ایرانی خلیج فارس. استان هرمزگان. بخش کیش و جزایر کیش و هندورابی. تهران.
- سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح. ۱۳۸۲. جغرافیای جزایر ایرانی خلیج فارس. استان هرمزگان. جزایر شیدور و فارور و فارورگان. تهران.
- سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح. ۱۳۸۲. جغرافیای جزایر ایرانی خلیج فارس. استان هرمزگان. جزیره سیری. تهران.
- سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح. ۱۳۸۲. جغرافیای جزایر ایرانی خلیج فارس. استان هرمزگان. جزیره لاوان. تهران.
- سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح. ۱۳۸۲. جغرافیای جزایر ایرانی خلیج فارس. استان هرمزگان. شهرستان قشم. جزایر قشم و لارک و هرمز و هنگام. تهران.
- زند مقدم، آفاق. ۱۳۸۲. جزیره قشم مردمان روستاها. بندرها. روستابندرها و ...، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی. تهران.
- ساعدی، غلامحسین. ۱۳۴۵. اهل هوا. تهران. مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی.
- سیدالسلطنه، محمد علی بن احمد. ۱۳۴۲. بندرعباس و خلیج فارس. تصحیح از احمد اقتداری. کتابخانه ابن سینا. تهران.
- لاخ، سرارسکین. ۱۳۶۹. سفرنامه دریایی لاخ به خلیج فارس. ساحل دزدان دریایی. ترجمه حسین ذوالقدر. تهران. آناهیتا.
- نشأت، صادق. ۱۳۴۴. تاریخ سیاسی خلیج فارس. تهران. کانون کتاب.
- نشریات سازمان منطقه آزاد قشم
- نوربخش، حسین. ۱۳۵۸. بندرلنگه در ساحل خلیج فارس. هرمزگان. اداره کل فرهنگ و هنر استان هرمزگان.
- نوربخش، حسین. ۱۳۶۲. خلیج فارس و جزایر ایرانی. تهران. کتابخانه سنایی.
- نوربخش، حسین. ۱۳۶۹. جزیره قشم و خلیج فارس. تهران. امیرکبیر.
- نوربخش، حسین. ۱۳۸۲. بنادر در خلیج فارس. تهران. انجمن آثار و مفاخر فرهنگی.